

นโยบายภาครัฐในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
ในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

**The Government Policies on Sustainable Community Based Tourism
Management in the Area of Chiang Khan District in Loei Province**

พศิน พาณิชย์,

ภาสกร ดอกจันทร์ และ กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Phasin Phanich ,

Phasakorn Dokchan and Kampanart Wongwatthanaphong

Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: phasin.p@psru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พฤติกรรมของประชาชนต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและ 3) ข้อเสนอแนะและแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่เดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จำนวน 410 คน และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ ประชาชนชาวบ้านในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จำนวน 20 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมของประชาชนต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนส่วนใหญ่เข้ามาท่องเที่ยวกับครอบครัว/ญาติ คิดเป็นร้อยละ 48.78 และเข้ามาท่องเที่ยวช่วงเดือน ตุลาคม-ธันวาคม คิดเป็นร้อยละ 56.09 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้านการดึงดูดการท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 3) ข้อเสนอแนะและแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ได้แก่ เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมโดยชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน พัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนให้โดดเด่นได้มาตรฐาน และเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัลให้มีความทันสมัย

คำสำคัญ: นโยบายภาครัฐ; การจัดการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน; ชุมชนอย่างยั่งยืน

* วันที่รับบทความ : 15 พฤศจิกายน 2566; วันแก้ไขบทความ 2 ธันวาคม 2566; วันตอบรับบทความ : 3 ธันวาคม 2566

Received: November 15 2023; Revised: December 2 2023; Accepted: December 3 2023

Abstract

This quantitative and qualitative research aims to study 1) People's behavior towards sustainable community-based tourism, 2) Factors affecting sustainable tourism development, and 3) Suggestions and guidelines for promoting sustainable community-based tourism in the area of Chiang Khan District, Loei Province. The samples were 410 tourists and 20 officials of government agencies related to tourism, entrepreneurs, and folk philosophers of Chiang Khan District, Loei Province by purposive sampling. The data were collected by employing 5 rating-scale questionnaires and analyzed by using percentage, mean, and standard deviation.

The findings were as follows:

1. In terms of people's behavior toward sustainable community-based tourism, most people traveled with their families/relatives at 48.78 percent during October–December at 56.09 percent.

2. Factors affecting sustainable tourism development in terms of attracting tourism, overall, it was at a high level.

3. Suggestions and guidelines for promoting sustainable community-based tourism include emphasizing participation processes by communities, government, and private sectors, further developing outstanding and standard community products, and increasing public relations channels through modern digital media.

Keywords: Government policy; Tourism management; Sustainable tourism; Sustainable community.

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมด้านการบริการที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ในลักษณะเกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยงต่อกันเป็นลูกโซ่ โดยเริ่มตั้งแต่ธุรกิจนำเที่ยวธุรกิจการคมนาคมและการขนส่ง ธุรกิจโรงแรมและที่พัก ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก และยิ่งรวมถึง การจ้างงาน การสร้างอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ให้แก่ชุมชนในท้องถิ่น จะเห็นได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีบทบาทสำคัญถือเป็นเครื่องมือของการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน พร้อมทั้งหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนท้องถิ่นแหล่งท่องเที่ยวนั้น และแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีศักยภาพในพื้นที่ พัฒนา ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ที่มีความสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อให้เกิดศักยภาพการท่องเที่ยว พร้อมทั้งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้เหมาะสำหรับการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ปรับระบบบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ ซึ่งจะช่วยพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น สามารถส่งเสริมให้การท่องเที่ยวของไทยพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในที่สุด (Luang chan Duang, 2018) นอกจากนี้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมากเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ ก่อให้เกิดการ สร้างงาน เพิ่มรายได้ประชาชาติ และการ

กระจายรายได้ สู้ท้องถิ่น และยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบ โครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมขนส่ง รวมถึงการค้าและการลงทุน เมื่อประเทศประสบภาวะวิกฤต ทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศสามารถช่วยให้เศรษฐกิจฟื้นตัว ได้ในเวลาอันรวดเร็วกว่าภาคการผลิตและบริการอื่นๆ

เมื่อพิจารณาด้านการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงคานตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาพบว่า ปัญหาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเชียงคาน คือ (1) ยังไม่มีแนวทางการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเชียงคานที่เป็นรูปธรรม (2) การจัดการท่องเที่ยวยังไม่เป็นระบบ (3) ยังไม่มีรูปแบบการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวอยู่ท่องเที่ยวได้นานขึ้น รวมทั้งสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว (4) ขาดแนวทางการอนุรักษ์กิจกรรมการท่องเที่ยวเดิมที่มีอยู่และกิจกรรมเพิ่มเติมในพื้นที่เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว (ณัฐกานต์ เพ็งหาพันธ์, 2554) สำหรับปัจจัยสู่ความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงคานให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญคือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเห็นถึงความสำคัญและให้การสนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีมาตรฐานผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต้องมีความรู้สึกเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับมีการแบ่งความรับผิดชอบชัดเจน (สุวรรณี ศรีปัญญาและคณะ, 2551 : 31-37)

อำเภอเชียงคาน ซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดเลย เป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยที่มีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติและสงบสวยงาม ตั้งอยู่บนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง และยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลายทางศิลปกรรมและทางวัฒนธรรมในแห่งเดียวกัน เช่น มีโบราณวัตถุและโบราณสถาน และมีความสงบเรียบง่ายและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและนักท่องเที่ยว จึงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมมากขึ้น นักท่องเที่ยว มักจะมาเชียงคานเพื่อที่จะเห็นสภาพวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม และมาเพื่อสัมผัสบรรยากาศความสงบของเชียงคาน อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวในอำเภอเชียงคานยังขาดการบริหารจัดการ การจัดสถานที่เป็นศูนย์กลางการแสดงออกทางวัฒนธรรม ประเพณีของชาวเชียงคาน ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกและมาตรการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว

ดังนั้น การวิจัยเรื่องนโยบายภาครัฐในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เพื่อกำหนดแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย สามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแสการท่องเที่ยวโดยอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐ เอกชน และชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนในอำเภอเชียงคานสามารถรักษาบรรยากาศ สุนทรียภาพ ประเพณี และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของตนซึ่งเป็นเสน่ห์ที่สำคัญอยู่กับของอำเภอเชียงคานอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมของประชาชนต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยรายละเอียดระเบียบวิธีวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่เดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ผู้ประกอบการในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ประชาชนในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จำนวน 59,923 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

เชิงปริมาณ โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป Taro Yamane (Yamane, 1973 อ้างใน เคน ชะเนตย์, 2533 : 52) ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของทาโร ยามานะ โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 95% และยอมรับค่าความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 0.05 จากการคำนวณได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 ตัวอย่าง

เชิงคุณภาพ จำนวน 20 คน ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จำนวน 5 คน ผู้ประกอบการในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จำนวน 5 คน ประชาชนในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับนโยบายภาครัฐในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายภาครัฐในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน และประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาแนวคิดแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ และกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

3. จัดทำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมเนื้อหาแต่ละด้าน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอร่างแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ได้แก่ การตรวจสอบความเที่ยงตรง โดยเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ระหว่าง 0.6– 1.0 และตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นโดยการทดสอบกับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.940

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามตามกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้

3.2 วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation observation)

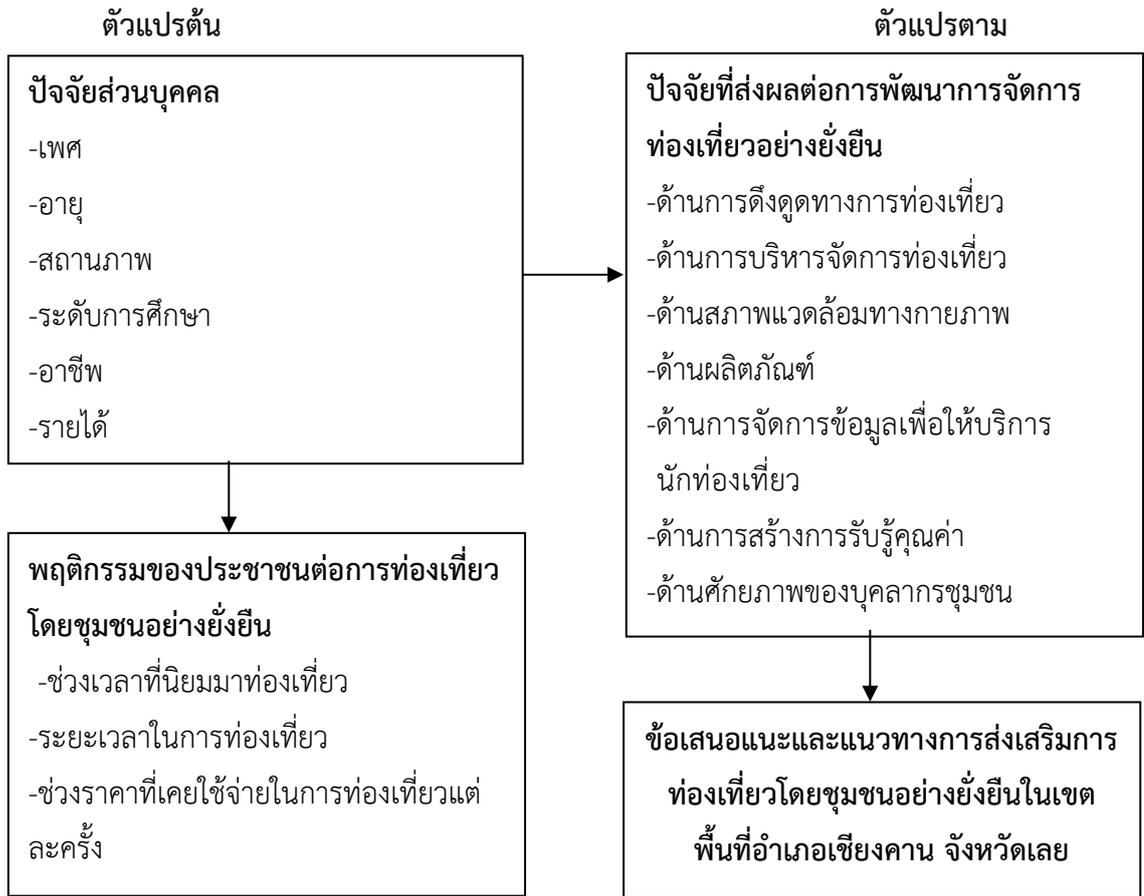
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับนโยบายภาครัฐในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย สถิติที่ใช้ คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสหสัมพันธ์อย่างง่าย

2. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลบางส่วนร่วมกับการเก็บข้อมูลได้รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากนั้นทำการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าและนำข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ แยกประเภท และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การตีความควบคู่กับบริบท ตลอดจนการบรรยาย ภาพถ่าย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนเชิงรูปธรรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษานโยบายภาครัฐในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มีดังนี้



แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมของประชาชนต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมของประชาชนต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่าการเข้ามาท่องเที่ยวเชียงคาน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้ามาท่องเที่ยวเชียงคานกับครอบครัว/ญาติจำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 48.78 มาเที่ยวกับเพื่อนจำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 47.56 มาเที่ยวคนเดียวจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.44 และมาเที่ยวกับที่ทำงานจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.22 เดือนที่มาท่องเที่ยวเชียงคานส่วนใหญ่มาเที่ยวเดือนตุลาคม-ธันวาคมจำนวน 230 คน คิดเป็นร้อยละ 56.09 มาเที่ยวเดือนมกราคม-มีนาคมจำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 35.37 และมาเที่ยวเดือนเมษายน-มิถุนายนจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ

ละ 8.54 ระยะเวลาที่มาท่องเที่ยวเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ระยะเวลาที่มาท่องเที่ยวเชียงใหม่จำนวน 1 วัน มีจำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 42.63 ระยะเวลาที่มาท่องเที่ยวเชียงใหม่จำนวน 2 วันจำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 97.81 ระยะเวลาที่มาท่องเที่ยวเชียงใหม่จำนวน 3 วันมีจำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 18.30 และระยะเวลาที่มาท่องเที่ยวเชียงใหม่จำนวน 1 อาทิตย์มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.20 ค่าใช้จ่ายต่อครั้ง/คน ที่มาท่องเที่ยวเชียงใหม่ ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายต่อครั้ง 1,000 – 2,000 บาท/2,000 – 3,000 บาท จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 40.24 มีค่าใช้จ่ายต่อครั้ง 4,000 – 5,000 บาท จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 13.42 และมีค่าใช้จ่ายต่อครั้งจำนวน 5,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 6.10

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาอำเภอเชียงเคี่ยน จังหวัดเลย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า ด้านการดึงดูดการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.91$, S.D.=0.724) ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.66$, S.D.=0.787) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$, S.D.=0.723) ด้านผลิตภัณฑ์พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.84$, S.D.=0.730) ด้านการจัดการข้อมูลเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.90$, S.D.=0.795) ด้านการสร้างการรับรู้คุณค่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$, S.D.=0.732) ด้านศักยภาพของบุคลากรชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$, S.D.=0.690)

3. ข้อเสนอแนะและแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ในเขตพื้นที่อำเภอเชียงเคี่ยน จังหวัดเลย ดังนี้

1. เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม โดยชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของชุมชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ จะทำให้เกิดการพัฒนา และหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนต้องมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับชุมชนเพื่อพัฒนาต่อยอดให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

2. ต้องพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนให้โดดเด่น ได้มาตรฐาน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ควรให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้บริโภคและนักท่องเที่ยว ต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้แค่ว่างจำหน่าย แต่ต้องเป็นสิ่งที่นำไปสู่กิจกรรมและการเรียนรู้ด้วย ทั้งในด้านของคุณค่า แหล่งที่มาสะท้อนความเป็นมาและอัตลักษณ์ของชุมชนนั้นได้อย่างชัดเจน

3. การอนุรักษ์และส่งเสริมทรัพยากรภายในชุมชนให้คงอยู่ เชียงเคี่ยนมีระบบของสังคมที่มีความเอื้อเพื่ออาหารซึ่งกันและกัน มีความสามัคคี เวลาที่มีกิจกรรมต่างก็ช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกัน เป็นชุมชนที่มี

การสืบสานวัฒนธรรมประเพณี อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีโครงการกำจัดขยะมูลฝอยภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รักษาความสะอาด โดยการกำกับดูแลโดยชุมชนทุกคนจะต้องรักษาความสะอาดทั้งบนบกและในน้ำ ทำให้ชุมชนเป็นชุมชนพึ่งพาตนเอง ชุมชนมีความสามัคคีกัน มีความห่วงใยกัน เป็นชุมชนแบบเครือญาติ

4. เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัลให้มีความทันสมัย ในสังคมยุคปัจจุบัน “สื่อสังคมออนไลน์” หรือ Social Media เข้ามามีบทบาทและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันของเราเป็นอย่างมาก ช่องทางการสื่อสารที่จะนำข่าวสารไปสู่กลุ่มเป้าหมาย เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อด้วยการใช้เฟซบุ๊ก (Facebook) เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย เป็นต้น

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

1. การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคานพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วม โดยชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชนเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความยั่งยืนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน”

2. พัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนให้โดดเด่น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความยั่งยืน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ให้มีความชัดเจน

3. การอนุรักษ์และส่งเสริมทรัพยากรภายในชุมชนให้คงอยู่ด้านกายภาพ ด้านชีวภาพด้านคุณภาพชีวิตด้านคุณค่าการใช้ประโยชน์ควรมีนโยบายด้านการท่องเที่ยวบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุกโดยสร้างกิจกรรมท่องเที่ยว ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น

4. การเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัลให้มีความทันสมัย ควรมีนโยบายการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก



แผนภาพที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
ในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน จากข้อค้นพบ 1)เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมโดยชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของชุมชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ จะทำให้เกิดการพัฒนา และหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนต้องมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับชุมชนเพื่อพัฒนาต่อยอดให้เกิดความยั่งยืนต่อไป ซึ่งมีความสอดคล้องกับ อนุวัฒน์ ชมภูปัญญา

และ ธนัสนา โรจนตระกูล (2565 : 83-92) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่ชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน พบว่า การท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงกับชุมชนและเกิดความยั่งยืน คือ การท่องเที่ยวชุมชน ปัจจัยที่นำไปสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ประสบความสำเร็จสามารถพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนให้เข้มแข็งที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในชุมชน การอนุรักษ์ และความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งผ่านกระบวนการพัฒนาศักยภาพอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยชุมชนสามารถนำเอาศักยภาพของทรัพยากรที่มี เช่น คน ทรัพยากรธรรมชาติวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีมาพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพเพื่อการท่องเที่ยวชุมชน 2) ต้องพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนให้โดดเด่น ได้มาตรฐาน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ควรให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้บริโภคและนักท่องเที่ยว ต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้แค่วางจำหน่าย แต่ต้องเป็นสิ่งนำไปสู่กิจกรรมและการเรียนรู้ด้วย ทั้งในด้านของคุณค่า แหล่งที่มาสะท้อนความเป็นมาและอัตลักษณ์ของชุมชนนั้นได้อย่างชัดเจน ซึ่งมีความสอดคล้องกับจิตพนธ์ ชุมเขต (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิมอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น ควรสื่อให้เห็นถึงผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้ ทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นดูมีคุณค่า มี มาตรฐาน มีเอกลักษณ์โดดเด่นเน้นเรื่องราว วิธีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านไทยมุสลิม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้เศรษฐกิจของคนในชุมชนแข็งแรงขึ้น นำรายได้ให้กับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น 3) การอนุรักษ์และส่งเสริมทรัพยากรภายในชุมชนให้คงอยู่ เชียงคานมีระบบของสังคมที่มีความเอื้อเพื่ออาหารซึ่งกันและกัน มีความสามัคคี เวลามีกิจกรรมต่างก็ช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกัน เป็นชุมชนที่มีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีโครงการกำจัดขยะมูลฝอยภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รักษาความสะอาด โดยการกำกับดูแลโดยชุมชนทุกคนจะต้องรักษาความสะอาดทั้งบนบกและในน้ำ ทำให้ชุมชนเป็นชุมชนพึ่งพาตนเอง ชุมชนมีความสามัคคีกัน มีความห่วงใยกัน เป็นชุมชนแบบเครือญาติ ซึ่งมีความสอดคล้องกับอนันต์ คติยะจันทร์ และคณะ (2563 : 280-290) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การอนุรักษ์ชุมชนกับวิถีชีวิตชุมชนและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ของชุมชนริมปากแม่น้ำห้วยหลวง จังหวัดหนองคาย พบว่า การอนุรักษ์ชุมชนกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และความเชื่อ ในชุมชนริมปากแม่น้ำห้วยหลวง มีอยู่ 4 ด้านดังนี้ (1) ด้านวิถีชีวิต ชาวชุมชนริมปากแม่น้ำห้วยหลวงยังคงให้ความเคารพผู้อาวุโส มีการเกื้อกูลกัน และกัน มีความสามัคคีและทำสาธารณะประโยชน์ร่วมกันอยู่เสมอ (2) ด้านวัฒนธรรม ชุมชนริมปากแม่น้ำห้วยหลวง มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ส่งเสริมบูรณปฏิสังขรณ์ และร่วมกันสืบต่ออนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมประเพณีไว้ (3) ด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนริมปากแม่น้ำห้วยหลวงมีการรักษาสภาพแหล่งน้ำ รักและหวงแหน ส่งเสริมคนรุ่นหลัง ให้ความสำคัญต่อทรัพยากรธรรมชาติอย่างใกล้ชิด ร่วมกันปรับปรุงและพัฒนาแหล่งน้ำอยู่เสมอ (4) ด้านความเชื่อ ชุมชนริมปากแม่น้ำห้วยหลวงให้ความเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์(ทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็น) ร่วมสร้างจิตสำนึกให้ ชุมชนเห็นคุณค่าของอดีตและปลูกฝังความเชื่อ

ให้แก่เยาวชนรุ่นหลัง และ 4) เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัลให้มีความทันสมัย ในสังคมยุคปัจจุบัน “สื่อสังคมออนไลน์” หรือ Social Media เข้ามามีบทบาทและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันของเราเป็นอย่างมาก ช่องทางการสื่อสารที่จะนำข่าวสารไปสู่กลุ่มเป้าหมาย เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อด้วยการใช้เฟซบุ๊ก (Facebook) เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย เป็นต้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับ เพียงกมล เกิดสมศรีและปรีชา พันธุ์แน่น (2563 : 21-33) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารการประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของ “ตลาดชุมชนเพื่อธุรกิจท้องถิ่น” ประเทศไทย พบว่า กลยุทธ์การสื่อสารการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้แก่ การทำการตลาดบนสื่อออนไลน์ รูปแบบการประชาสัมพันธ์เชิงรุก รูปแบบของกระบวนการทางด้านการตลาดรูปแบบทำให้เกิดการสื่อสารที่ชวนติดตาม

นอกจากนี้ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายภาครัฐในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ได้แก่

1) นโยบายของภาครัฐที่เป็นผู้กำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

2) นโยบายของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อประสานงานการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวกับหน่วยงานภายนอก

3) ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและส่งต่อข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้กับหน่วยงานต้นสังกัดรับทราบการจัดกิจกรรม และแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอเชียงคานมีความอุดมสมบูรณ์ เพราะมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้หลากหลาย

4) หน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอเชียงคานไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด หน้าที่ของชุมชนคือการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้อยู่คู่กับประชาชนชาวอำเภอเชียงคาน ปลูกฝังให้เยาวชนรักและหวงแหนในทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง และให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้นักท่องเที่ยวมีหน้าที่ในการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างรู้คุณค่า และอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยในครั้งนี้

1.1 ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวพบว่า ควรมีการอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น เช่น จุดนั่งพักผ่อนให้เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว จุดจอดรถ เป็นต้น

1.2 ควรจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อร่วมกันจัดกิจกรรมที่สอดแทรกวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชน ให้ประชาชนหรือนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการ เข้าร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เช่น ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านการสร้างเครือข่าย เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในตำบลอื่นๆ ในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาและเป็นประโยชน์กับแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเชียงคาน พร้อมทั้งควรศึกษาความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นให้เข้ากับแหล่งท่องเที่ยวในตำบลเชียงคาน ซึ่งจะทำได้ทำให้มีความน่าสนใจและจูงใจให้เกิดความคุ้มค่าในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จิตพนธ์ ชุมเกตตุ. (2560). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี*. คณะวิทยาการจัดการ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ณัฐกานต์ เพ็งหาพันธ์. (2554). *การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว. คณะบริหารธุรกิจ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เด่น ชะเนติยง. (2533). *การบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

เพียงกมล เกิดสมศรี และ ปรีชา พันธุ์แน่น. (2563). *แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของ “ตลาดชุมชนเพื่อธุรกิจท้องถิ่น” ประเทศไทย*. *วารสารร่วมพฤษภูมิ* มหาวิทยาลัยเกริก. 33 (1), 21-33.

- สุวารีย์ ศรีปุณณะ, มรรษพร สีขาวและรวีวรรณ สนั่นวรเกียรติ. (2558). การสร้างและพัฒนาสื่อการท่องเที่ยวประเภทเว็บไซต์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย. *วารสารวิจัยสหวิทยาการไทย*. 10 (3), 31-37.
- อนันต์ คติยะจันทร์, ชนะพล ดุลยเกษม และ สมพงษ์ แสนคุณท้าว. (2563). การอนุรักษ์ชุมชนกับวิถีชีวิตชุมชนและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ของชุมชนริมปากแม่น้ำห้วยหลวง จังหวัดหนองคาย. *วารสารปัญหาวิวัฒน์*. 12 (1), 280-290
- อนุวัฒน์ ชมภูปัญญา และ ธนัสถา โจรนตระกูล. (2565). การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่ชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. *Journal of Modern Learning Development*. 7 (1), 83-92
- Luang chan Duang. F. (2018). *Sakkayaphap chumchon tonbaep kanthongthieo choeng sangsan yang yangyun (The potential of role-model communities in sustainable and creativetourism)*. Ph.D. (Applied Economics) Maejo University.